

Neuralgikus pontok a szakkönyvtárügy működésében

A szerző a szakkönyvtárügy nem eléggé hatékony működésének neuralgikus pontjait a gyűjtőkörü problematikában, a hálózati elv uralkodó voltában, a központi szolgáltatások korszerűtlenségében, a szolgáltatások tudományra orientáltságában és a könyvtárügy irányításának gyöngeségében látja. Terápiás javallatai is vannak...

Gondolkodtak-e már azon, milyen pszichózist rejtenek azok a folyamatok, amelyekben az egyén vagy akár egy társadalmi csoport megélt kudarcait, kényszerű mozdulatlanágát, tehetetlenségét, egyszóval létének sikertelenségeit úgy ellensúlyozza, hogy folyamatosan szép jövőt álmodik az életben maradás indítékaitól vezérelve? Ebben az álom-jövőben az alvó képességekből rend fakad, a logika princípiumai határolják a munkás, cselekvő élet nyugalmát. Menekülés ez a jövőbe, a "festett egekbe". A társadalom kollektív védekezése.

Nem a tervezés ellen szólok. Nem akarom tagadni a hosszú távú gondolkodás nagy léptékeinek jogosságát. De ne tagadjuk, nálunk sokkal többen és sokkal többször tapogatják a trendeket, adnak becsléseket a jövőre, mint amennyire reális szükséglet van. A jövőkép megfestése, vagy egzakttságot mímelő számítása mindennapi cselekvésünkkel vált. Pótcselekvéssé. Holott a jövőt csak egyszer kell láttatni a valódi cselekvés vezérfonalaként. Ezért mondtam pszichózist. A divatozó jövőjóslás lejárátását fokozza, hogy a hivatásunkat ellepő amatőrök magasabb posztjuk kötelező penzumaként írnak, kiknek írásait illetlenség visszautasítani. E szerzők kedvelt témái azok, ahol a szakmai ellenőrizhetőség már megszűnik, vagy minimális. Írnak tehát kazalszámra az információ mibenlétéről és jelentőségéről, s írnak féldilettáns szellemi röppentyűket az információ jövőjéről, az igényesebb zsurnalisztika nívóját sem fenyegetve. A jövő semmire sem kötelező mutatása már automatizmussá vált: alig van továbbképzési alkalom, konferencia, találkozás, ahol valaki fel ne kértetne a jövő firtatására. A jövőhöz mindenki ért, akár a futballhoz.

Ismét mondom, nem a tervezés és a távlati látásmód ellen szólok. Csak az ellen, hogy a jövő ne legyen a jelen kudarcait elfedő menedékhely, és ne legyen a kompetenciát nélkülöző duma-mátyások szabad vadászterülete. Nem lehet a tétlenséget elfedő alibi sem.

Engedjék meg, hogy egy vallomással kezdjem. Én hiszek a könyvtárak jövőjében. Amiben felnőttünk, az európai kultúra egyedülálló jegye az írásbeliség. A betűírás nyugvó közlés, amely formálta az egzakt gondolkodást, tette lehetővé a tudományok és az irodalom páratlan virágzását, a privilégiumokhoz nem

kötött írástudás és a könyv teremtetten meg a szellemi életben az esélyek egyenlőségét a tudás megszerzéséhez. Az az intézmény, amely az írásbeliségen épülő kultúra nélkülözhetetlen intézménye, a könyvtár, mindaddig életünk természetes eleme lesz, ameddig ez a kultúra él és ameddig így él. Az írást és a könyvet nem pótolhatja más, mondjuk a képi és a hangzó közlés, mert vannak gondolatok, talán a legfontosabbak, amelyeket nem lehet elmondani másként, csak írásban. A valódi költészet és a valódi tudomány szabatos, szigorú nyelve kell hozzá és az írás. Ennek a kultúrának a szentélye a könyvtár. Vannak nézetek, amelyek vészharangot kongatnak, és írják már a könyvtárak siratóénekeit. Egy régi vándorgyűlésen, Pécsen mondta Mátrai László, hogy e nézeteket irtani kell, akár a pestist. Analógiaként Kodályt idézhetném, akinek szállóigévé vált mondása szerint zene nélkül is lehet élni, csak nem érdemes. Lehet, hogy könyvtár nélkül is fog lehetni élni, de minek. Egy könyv nélküli kultúra elveszítette már fausti gyökeireit, ahhoz a kultúrához bizonyára másoknak lesz közülük, nem nekünk és nem nekem. Csak a hitemet akarom megosztani önökkel, hogy ilyen világ soha nem fog elkövetkezni.

A jövőt ilyen hosszú távra azonban már nem érdemes részleteiben elképzelni. Maradjunk a legközelebbi jövőnkkel, amely éppen születik, s amelyet alakíthatunk. Ilyen jövőképet formálni még kötelességünk is, mert akinek nincs ideája jövőjéről, az a jelenét is feladta. Ennek a jövőnek az adja meg igazolhatóságát, hogy már az első lépés is hiteles, mindannyiunk számára ellenőrizhető. Ezt a jövőt kétféleképpen tervezhetjük meg. Merőben teoretikusan, idealizált céljainktól meghatározva, és formálhatjuk mintegy valósan, az adottságok, feltételek függvényeként. Érdekes: e kétféle jövőkép ugyanaz. Lényeges vonásaiban aligha lehet vita. Vita lehet a tempóban, az elnevezésekben, hasonlókban. Másfelől beismerhetjük, hogy ebben a munkánkban van egy kis csalás, önámítás is: nem annyira prognosztizálunk, mint inkább egyszerűen lemásoljuk a haladottabb országok, kontinensek modellértékű eredményeit. Szerencsések vagyunk, hiszen a jövőnk fizikai, működő, tapintható valóságában láthatjuk. Fel sem becsültük, micsoda előny ez, hiszen

a kockázat elhanyagolható, a kudarc szinte kizárható. Annál nagyobb a felelősség, amely a korlátokat nem söpri el maga elől; annál fájóbb a hezitálásból fakadó kényszerű nyugalom; annál felháborítóbb a káosz, amely fejlesztésünkben diadalmasan uralkodik, pazarolja erőforrásainkat, elemészt embert, eszmét, eszközöket; annál visszataszítóbb a kicsinyes intézményi önzés, intézményi sovinizmus, amelynek eredője egymás visszahúzása, a kölcsönös rombolás, mások eredményeinek alábecsülése. Nem megszokott panaszként mondom ezt, hanem abból a mély meggyőződésből, hogy a jövő olyan lesz, amilyené a könyvtári rendszer legfontosabb tényezője, az itt dolgozó ember akarja tenni. Ne hivatkozzunk senkire és semmire, ez a felelősség nem hárítható át.

Ha közös ügyeinknek ezt az összetevőjét, az emberi tényezőt vetjük kritikai elemzés alá, nincs okunk dicsekvésre. Hazánkban a társadalmi megújulás folyamatai indultak el. Elcsépett ugyan, de az igazsághoz hűen, történelminek hívják e változást. A könyvtárakban mintha észre sem vennék, mi zajlik a világban. Külső szemlélők vagyunk, mint egy színházi előadás nézői, mint akiknek nincs közük a cselekményekhez. Kívülről várjuk a végkifejletet. Amíg az országot egy nagy kataraktikus élmény tisztítja meg minden történelmi kor bűneitől és hibáitól, mi magunk lemondunk a szerepről, a katarzis reményét is elveszítve. Holott szereplők lehetnénk. Nem politizálásról szólítok, hanem arra, hogy végezzük végre dolgainkat.

Mondandómat a változásokról néhány pontban szeretném összegezni.

A gyűjtőkori problematika

A szakkönyvtáraink közötti feladatmegosztás a gyűjtőkörök különbözőségeiben mutatkozik meg. Ez egy erős szervezési elv. Gondoljunk azonban arra, hogy a gyűjtőkörök elosztása nagyjából egy olyan tudományfelosztáson alapul, amelynek gyökerei még a múlt századba nyúlnak. E tudományfelosztáson nemcsak a gyűjtőkörök kimunkálása nyugszik, hanem az egyetemek szervezete, az Akadémia tagozódása, a kutatásügy szervezete is, és sorolni lehetne tovább. Ismeretes, hogy – a második világháború után felgyorsulva – új struktúrák jelentek meg a tudományokban. A változások nemcsak abban mutatkoznak meg, hogy szaporodtak az új tudományok, hogy a tudományok érintkezési területein új diszciplínák jelentek meg. Hanem abban is, hogy olyan új tudományok születtek, amelyek egy magasabb absztrakciós szinten integráló hatásúak, egyben új kutatási paradigmák termékenyítő jelenlétét biztosítják. A magasabb absztrakciónak – ami a tudománytörténetben eleve minőségi ugrást jelent – jól meghatározható oka van. A klasszikus tudományok tárgya ugyanis a valóság valamely közvetlenül vizsgálható része, pl. az élővilág, az élettelen természet, a társadalom különböző viszonyrendszerei és

így tovább. Az új tudományágak tárgya nem a tapasztalás számára közvetlenül adódó valóság, hanem ennek a valóságnak már valamely tudati absztrakciója. Ezek tudományok: kibernetika, általános rendszermélelet, szemiotika, informatika stb. Közös jegyük, hogy – szemben a klasszikus tudományok egy-két változós problémáinak vizsgálatával – sokváltozós jelenségek egzakt vizsgálatát teszik lehetővé, továbbá, hogy nem sorolhatók a klasszikus tudományrendszer egyetlen csoportjához sem, mint természettudomány, társadalomtudomány, humaniorák. "Felülről", egy magasabb absztrakció kényes szerkezete felől fogják át szinte az összes eddigi tudományt, behatolva azokba. E változásokat itt nem lehet részletezni. Arra azonban számítani lehet, hogy a tudományos intézmények, a kutatás szervezete előbb-utóbb átalakulnak, szakítva a 19. századi tradíciókat őrző felállásukkal. Kunszt György kísérlete a tudományos kutatás modellezésére már éppen e változások jegyében fogant. Persze eredménytelenül. Egyelőre az intézmények nehézsége, konzervatívizmusa erősebbnek bizonyult a racionál. Egyelőre. Azt akarom csupán jelezni, hogy a tudományok szerkezeti változásai erőteljes hatást fognak kifejteni a könyvtárak gyűjtőkörére. A gyűjtőkori változások hullámai pedig átalakítják a szakkönyvtárakat.

A tudományok szerkezeti változásai erőteljes hatást fognak kifejteni a könyvtárak gyűjtőkörére

A gyűjtőkörökkel kapcsolatban a magyar könyvtárügynek van egy régi adóssága. Amikor e könyvtárügyet rendszerré kiáltották ki, kézenfekvő követelményének kellett volna lennie – egyebek mellett –, hogy a szakirodalmi ellátásban nem maradnak fehér foltok. Ám a fehér foltok nem tűntek el, ahogyan a párhuzamosságok is megmaradtak. Így a rendszerre minősítő deklaráció üres frázisnak bizonyult – többek között ezért is. Nevezetesen a természettudományok zömének nincs olyan könyvtára, amelyre országos feladatokat lehet bízni. Úgy vélem, a jövő könyvtárügyének kialakításában egyik fontos feladatunk e régi adósság törlesztése.

A hálózati elv

A szakkönyvtárügy szervezetében erőteljes változás várható. Erről többször írtunk *Futala Tiborral* és *Papp Istvánnal* külön-külön és együtt is. Az uralkodó szervezői elv jelenleg a hálózati eszme. A századelő termékeny gondolata volt, eredetileg a könyvtárak funkcionális szervezetét volt hivatva életre hívni, hiszen a hálózat a szolgáltatások áramlásának ösvényeit jelentette. A mai törvényben meghatározott hálózati elv régen elveszítette eredeti értelmes tartalmát és az adminisztratív felülről irányíthatóság eszközévé vált. Vagy még azzá sem. Persze a hálózati

tok nem ítélték meg sommasan. Léteznek törhetően működő hálózatok, de vannak teljesen formálisak is. A hálózatokkal az a legfőbb baj, hogy gátolják a könyvtárak természetes, öntörvényű mozgásukból fakadó kapcsolatainak kialakulását vagy erősödését. Művi szervezet, egyedül a fenntartók bürokratikus – de nem az érdemi, tartalmi, funkcionális – érdekeit, kényelmét szolgálja, ugyanakkor akadályozza a természetes vonzódások és kölcsönös érdekek révén létrejövő könyvtári együttesek kialakulását. Talán ez az oka, hogy a már beteges mániával emlegetett – e csúnya, sokakat idegesítő, lejáratos szavakat kell használnom – "kooperáció", "koordináció" teljesen hatástalan volt és az ma is. (A "hálózat" szónak egyébként is más a jelentése: számítástechnikai értelemben online kapcsolatokat jelent.)

A hálózat ... nem lesz a könyvtárügy vezető szervezeti elve

Valószínű, hogy a könyvtári hálózatok megmaradnak a jövőben is, hiszen általuk a fenntartók felügyeleti jogukat könnyebben gyakorolják. Sőt, bizonyára lesznek működőképes hálózatok. A hálózat azonban nem lesz a könyvtárügy vezető szervezeti elve. Helyette a természetes kapcsolatok és tartalmi függőség nyomán spontán alakulnak magasabb, több könyvtárat összefogó szervezetek. Bízunk a könyvtárak öntörvényű mozgásában.

A központi szolgáltatások helyzete

Még mindig a szervezeti kérdésekről szólva, az ún. központi szolgáltatásokat szükséges rangjuknak megfelelően elhelyezni. A lelőhely-megállapító eszközökről, nemzeti bibliográfiáról és társairól van szó. Azt is megírtuk már említett szerzőtársaimmal, hogy egy könyvtárügy fejlettsége ezekről függ. A könyvtári rendszernek rendszerként való működését biztosítják. Jelentőségük azonban nem csak ebben van. Kulcs helyzetben vannak technikai-technológiai fejlesztésben: mivel minden könyvtár ezekkel áll kapcsolatban, méghozzá bibliográfiai tételek oda-vissza cserélésével, minden könyvtár hozzájuk képest kényszerül technikai-technológiai illeszthetőséget biztosítani. Ezért ha itt akadozik a fejlesztés, akadozik minden könyvtárban. De hát lassan húsz éve felismert és elismert evidencia ez. Kevés evidencia talált annyira süket fülekre, mint ez. Végül ki kell mondanunk: elmaradottságunknak ez a legfőbb oka. Ha van sürgős tennivaló, akkor a központi szolgáltatások fejlesztése valóban az.

A tudományra és a felhasználóra való orientáltság

Szintén szervezeti, legalábbis szervezési kérdésnek tekinthetők azok a valószínű változások, amelyek a szolgáltatások terén várhatók. Ezek eddigi fejlődése

két, egymást kiegészítő utat járt meg. Egyfelől még a múlt században kialakult hatalmas, tudományra orientált bibliográfiai/referáló vállalkozások mellett, ezek bázisán megjelentek, már a mi életünkben, a felhasználóra orientált variációk. Másfelől elmélyült a feldolgozás: az átfogó, besoroló, osztályozó jellegű technikákat felváltották az igényes indexelő eljárások, egyre inkább az egyedi információ leírása felé eltolódva. Mindez hatalmas többletmunkát rótt a feldolgozást végző intézményekre, s ha nem jelennek meg ugyanezeknek az eljárásoknak automatizált változatai, akkor a könyvtárak nem is győzték volna.

A szakkönyvtárügy fejlődése nemcsak a szakkönyvtárakban dől el

Ezeknek a folyamatoknak logikus meghosszabbításaként várható, hogy az ún. feladatorientált szolgáltatások nyernek polgárjogot, erősödnek meg. Ezek összkönyvtári bázisra és nem csupán könyvtári alapra épülnek, hanem egy-egy probléma, feladat valamennyi vonatkozásának információit integrálják. A tényinformációt is. A feldolgozás további elmélyülése pedig kétféle utat járhat meg, szintén egymás kiegészítéseként. Egyfelől az indexelési technikákban a magas szintaxisúak váltják fel jelenlegieket. A kettő úgy viszonylik egymáshoz – hogy egy párhuzammal éljek –, ahogyan a szavak egy halmaza, kupaca viszonylik a mondathoz, vagy még inkább a logikai állításhoz. Másfelől a tárolók méreteinek szerencsés növelésével a szabad szövegtárolás lehetőségei teremődnek meg, a referátumok, kivonatok, tömörítések tárolásától a teljes szöveg tárolásáig. Az egyébként indexelt szövegek új problémát is feladnak számunkra, ti. azt, hogy az így tárolt szövegekben hogyan lehet megtalálni a releváns szöveghelyeket.

Ha a szolgáltatásoknak ezeket az új fejlődési vonulatait tekintjük, akkor az is nyilvánvaló, hogy a szakkönyvtárügy fejlődése nemcsak a szakkönyvtárakban dől el, hanem a tágabb környezetben is, a felhasználói/hasznosítási oldalon, társintézményekben, a technikát biztosító szervezetekben, a képzésben és így tovább.

Egy, a szolgáltatások széles spektrumát felmutató szakkönyvtári rendszerben – ha igaznak bizonyulnak a fenti trendek – másféle munkamegosztás alakul ki. A legnagyobb intézmények – ezen a nagy gyűjteményeket kell érteni – inkább bizonyos alapszolgáltatásokra szakosodnak, mintegy információs nyersanyagot, félkész termékeket produkálva. Mások ezek további feldolgozásaival szelektív, felhasználóközeli, feladatorientált szolgáltatásokra szakosodnak. Ismét egy analógiával élve: kialakul egy információs nehézipar, alapanyag-termelő ipar és a feldolgozó iparágak sokasága. Az elsőhöz sorolhatók a nagy alapregisztrációk, pl. központi szolgáltatások. Ezek állnak legközelebb a könyvtári tradíciókhoz. De egyik sem él meg a másik nélkül. Amikor fentebb a

könyvtárügy szervezeti problémáinál a könyvtári hálózatok anakronisztikus voltát említettem, körülbelül ilyen új szervezeti változásokra gondoltam.

A könyvtárügy irányítása

A könyvtári rendszert úgy szoktuk leírni, hogy felsoroljuk alkotó elemeit. Eszerint három alrendszerből áll: az irányításból, a központi funkciók ellátására hivatott intézményekből vagy szervezetekből és a könyvtárakból. Érintőleg volt már szó – fontosságukra való figyelmeztetésként – a központi szolgáltatásokról. Legyen most szó a könyvtári rendszer irányításáról, vezetéséről: a könyvtárügy legfelső szintű vezetéséről. Kritikáját nem szükséges megadni, hiszen azzal, hogy felbomlott magától, önmagát minősítette.

Bár nem tisztességes utólag elverni a port egy eltávozott vezetésen, mégis megemlítek két mulasztást, mert ezeknek hosszabb távú hatását érezni fogjuk a jövőben. Az első a katasztrofális káderpolitika, pontosabban a káderpolitika hiánya, melynek következtében a fiatalabb nemzedékekben nem tudott kiválasztódni egy kreatív, alkotó, a szakmai közgondolkodást és tudást erősítő réteg; az idősebb nemzedékek hasonló csoportjai előtt pedig elzáródtak a lehetőségek. Ezzel párhuzamosan a kívülről beáramló dilettantizmus fékező ellenhatások nélkül élhette ki magát. Szétszervezték a hatásköröket és a hozzáértést. Példának gondoljunk csak az OKT teljesen protokolláris, a bürokratikus hierarchia sznobizmusa szerint verbuválódott, illetve kinevezett tagságára. Persze tisztelet a szabályt erősítő ritka kivételnek. Mindez keményen megtépázta a szakma önbecsülését, s olyan kisebbségi érzés hatalmasodott el, amely felülről, a vezetésről eredt. (Nem a más diplomások gyakori alkalmazását ellenzem. Sőt, meggyőződésem, hogy sokféle szaktudás könyvtári jelenléte nélkülözhetetlen a munka rangemeléséhez.)

A másik mulasztást az "elmaradt haszon" fogalmában lehetne értelmezni. Mert nem abból erednek problémáink, amit a vezetés tett, inkább abból, amit nem tett meg, pedig elengedhetetlen kötelessége lett volna. Ennek illusztrálására is elegendő egyetlen példa. Nem született meg egy elektronizációs program a könyvtárügy egészére. Ha ilyen lenne, akkor a megannyi helyi fejlesztés egy mederben lenne tartható. Hiányában a tiszteletre méltó helyi próbálkozások nem mutatnak egyazon irányba. Egy, a Művelődési Minisztérium látószögéből az egész könyvtárügyet átfogó elektronizációs koncepció nem is azért szükséges, hogy azt hajtsuk végre. (Persze ez lenne az ideális.) Legyünk tekintettel az ő korlátozott lehetőségeire: aligha tudtak volna ehhez anyagiakat előteremteni. Inkább azért szükséges, hogy ha valahol mégis fejlesztéshez kezdenek, tudják, mi a teendőjük, el tudják helyezni magukat egy egésznek a kereteiben. Ahogy most fejlesztgetünk, az a jövőben visszaüt, mert a külön-külön fejlesztett részek között utólag nehéz összhangot biztosítani.

Nem született meg egy elektronizációs program a könyvtárügy egészére

De ne taglaljuk a vezetés mulasztásait, kíséreljük megfogalmazni, milyen legyen az irányítás.

Három pontban várunk világos állásfoglalást:

Először, tisztázásra szorul a szakfelügyeleti jog tartalma. Mire terjed ki, mire jogosít, kik és hogyan gyakorolják. Mert ugyan van névleges szakmai felügyelet, de szakfelügyelők vagy szakfelügyeleti rendszer nélkül. Senki nem tudja, valójában miben áll ez.

Másodszor tisztázásra szorul, hogy a Művelődési Minisztériumnak magának milyen könyvtárügyi feladatai vannak, hogy miért felelős – nyilván az általa fenntartott könyvtárak működtetésén túlmenően. Legyen felelős az összes egyedi könyvtár kompetenciáját meghaladó intézményért, így a központi szolgáltatásokért és a képzésért. A központi szolgáltatások egyes könyvtárakhoz telepítése csak a szőnyeg alá söpri a problémát, hiszen ettől kezdve az ezeket működtető könyvtárak magánügyévé törpülnek, megszűnik összkönyvtári jellegük, és megszűnik az összkönyvtári felelősség.

Harmadszor tisztázandó a Művelődési Minisztérium könyvtárakért felelős szervezeti egységében – jobb híján ezt használom – a szakmai jogosultság terjedelme. Más szóval, hogy mi intézhető el a feje felett, másfelől meddig nyúlik illetékessége a tájékoztatásügyben. Miért mondom ezt? Mert a legnagyobb könyvtárak ügyeihez a gyakorlatban alacsony súlyú volt a Könyvtárosztály, lényeges kérdésekbe nem szólt bele, azaz felettébb egyszerűen lehetett kikapcsolni a könyvtári-szakmai illetékességet. Csak át kellett keresztelkedni dokumentációs vagy információs intézménnyé. Ezzel a primitív trükkkel számos intézmény olyan szakmai senki földjére ügyeskedte magát, ahol azt tesz, amit akar. Nem is a névvel van baj, hanem a szakmai ellenőrizhetőség alóli kibúvással.

A jövő irányítási rendjét, bármilyen legyen is, csak világos, körülhatárolt felállásban lehet elképzelni. Homályok nélkül. De egy nagyon fontos képlettel. A formális, bizonytalan tartalmú felügyeletet, formális, ám görcsökkel kínlódó irányítást egy ösztönző irányítás váltsa fel, amely alkalmas lényeges kérdésekre összpontosítani és a könyvtárügy egészének céljait megfogalmazni. Jó vezetés még mostoha körülmények között is jó színvonalat terem, gyenge vezetés mellett a legjobb könyvtárak is elsorvadnak.

Mindenekelőtt a professzionizmust erősítsük a szakmánkban

Az eddig vázolt jövőkép jegyeinek az alábbiak bizonyultak.

► A szakkönyvtári gyűjtőkörök folyamatosan igazodnak a tudományok szerkezeti változásaihoz. Nem

egyszerű változásról vagy bővülésről van szó, hanem új gyűjtőkori struktúráról.

- Az adminisztratív hálózati szervezet helyett a magyar könyvtárügy fő szervezeti rendje a spontán folyamatok szerint alakult, funkciókhoz igazodó társulások lesznek. Eltűnnek az ellátás fehér foltjai.
- A központi szolgáltatások be fogják tölteni összkönyvtári feladatukat, szavatolják az egész könyvtárügy működőképességét, betöltik meghatározó szerepüket a könyvtárak technikai fejlesztésében.
- A használati oldalon előretörnek a feladatorientált szolgáltatások.
- A technológiai előrehaladásban számítani lehet a magas szintaxisú indexelő technikákra és a természetes szövegek tárolására, megjelennek az automatizált technikák és eljárások. A feldolgozási technikák szervezeti hatásaként kialakul egy információs alapfeldolgozást végző nehézipar, ráépülve egy felhasználó közeli információs feldolgozó ipar.
- Az irányításban egy ösztönző, összkönyvtári ügyekért felelős, szakmai vezetés váltja fel a mai adminisztratív, tisztázatlan ellenőrzést gyakorolni igyekvő vezetést.

Összegzés után ez a kép igen hiányosnak tűnik. Lehetne úgy is jövőképet rajzolni, hogy egyetlen, elképzelt szakkönyvtárnak felvázoljuk egy átlagos napját. Talán más jegyek kaptak volna hangsúlyt. Ezért engedjek meg, hogy néhány vonással árnyaljam a fenti képet.

Először is, minőségben más, jobb kapcsolatok fűznek majd bennünket az európai könyvtár- és tájékoztatásügyhöz. Nyitva állnak előttünk a Közös Piac rendszerei. A szorosabb kapcsolatok a kulturális és tudományos élet más területeire is vonatkoznak, de ezeknek mindig lesznek tájékoztatási vonatkozásaik is. A magam feladatai közül csupán az Erasmus programot és ennek számos elágazását említeném.

Ha van sürgős tennivaló, akkor a központi szolgáltatások fejlesztése valóban az

Megvalósul az osztott (közös) feldolgozás.

Munkamegosztás létesül abban is, hogy a szurrogátumokat kezelő adatbázisok és az eredeti dokumentumok fellelésének helye nem feltétlenül ugyanaz. Az előbbihez széles körben biztosított online elérés lesz, az utóbbi – az eredeti dokumentumok gyűjteményei – úgy fog működni, mintha az ország könyvtári gyűjteményei egy corpus alkotnának. Nyilván ez összekapcsolódik a távmásolás megjelenésével.

A szolgáltatásokhoz biztosítékok járulnak, azaz nem létezhet kielégítetlen igény, ha a kért információ vagy a dokumentum egyáltalán létezik.

Mindez csökkenti a vidék–főváros, illetve falu–város könyvtári ellátásának mai, sértő egyenlőtlenségeit.

A számítógép nemcsak technikai eszköz lesz, hanem számos új szakmai eljárás, módszer kidolgozásának ösztönzője.

Egy magára talált képzés a mainál tagoltabb rendszerben képes lesz elegendő számú és releváns tudással felvértezett szakembert kibocsátani.

A végén emlitem legfőbb óhajomat. A felsorolt változások elsősorban vágyakat tükröznek. Persze megvalósítható, reális vágyakat. Ezekből annyi fog megvalósulni, amennyit a körülmények megengednek. Bízom a társadalmi változásokban. Másfelől annyi valósul meg, amennyit az emberi akarat, szándék, munka, a munka szervezethez és összhangja megenged. Ezért és mindenekelőtt a professzionizmust erősítsük a szakmánkban.

Abban is bízom, hogy a szakma rangja visszatér. Elproletkultusított hivatásunk önbecsülése, tisztessége, becsülete és tudományos rangja.

Szerzői jogdíjak

Becslések szerint az amerikai felsőoktatási intézmények oktatóit és kutatóit szerzői jogdíjukban évente mintegy 10 millió dollár kár éri azáltal, hogy a tankönyveikből kapott tisztelet- és recenziós példányokat kollégáik eladják. Néhány egyetem máris lépéseket tett a tiszteletpéldányok eladásának megakadályozására.

/Information Hotline, 20. köt. 10. sz. 1988. p. 1./

(Papp István)

Ugrásszerűen nő az információs munkahelyek száma

1987-ben Nagy-Britanniában 1000 új információs munkahely jött létre. Becslések szerint ma 24 000 könyvtárosi és információs ügyviteli, 10 000 kutatói és elemzői, továbbá 4000-nél több információs rendszerszervezői munkahely van Nagy-Britanniában.

/Information Hotline, 21. köt. 1. sz. 1989. p. 2./

(Trébits Gyuláné)